

АНОТАЦІЯ

Гамарлі Раміг Рауф огли. Фактори інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних засад дослідження факторів інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації і обґрунтуванню науково-практичних рекомендацій щодо формування ефективної інноваційної системи України на основі використання китайського досвіду.

Усвідомлення важливості інноваційної складової в розвитку господарських систем сприяло дослідженню парадигми інноваційного економічного розвитку країн світу як сучасного господарського устрою та пошуку можливих шляхів формування економіки інноваційного типу у глобальній економічній системі.

У ході дослідження узагальнено наукові підходи українських і зарубіжних вчених щодо сутності категорії «інноваційний розвиток», що дало можливість удосконалити понятійно-категоріальний апарат і запропонувати авторське визначення поняття «глобальний інноваційний розвиток» як процес системно-структурного розвитку національних економік країн світу, базисом якого є інноваційні продукти й інноваційна форма послуг, який ґрунтується на взаємодії суб'єктів міжнародних відносин і метою якого є реалізація інноваційного потенціалу його структурних елементів і забезпечення саморегулюючого інноваційного процесу у глобальній економічній системі.

Систематизовано методичні засади дослідження і запропоновано авторський науково-методичний підхід до дослідження особливостей

інноваційного розвитку країни у глобальному економічному просторі через розробку логіко-структурної схеми дослідження, що передбачає вісім послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного моделювання, зокрема: дослідження генези інноваційного розвитку національних економік; визначення концептуальних засад стимулювання інноваційної діяльності КНР; аналіз результативності інноваційного розвитку КНР; ідентифікація факторів інноваційного розвитку КНР; обґрунтування асиметричності інноваційного потенціалу КНР; систематизація пріоритетних напрямів забезпечення інноваційної активності КНР; розробка механізму підтримки інноваційної діяльності у КНР; розробка концепт-моделі інноваційного розвитку країни в умовах глобалізації, яка дозволяє провести комплексний аналіз факторів інноваційного зростання КНР та інших країн світу в умовах глобалізації.

У роботі досліджено результативність інноваційного розвитку КНР через ряд показників, що відображають ефективність інноваційної діяльності КНР у порівнянні з відповідними світовими показниками. За результатами аналізу витрат на НДДКР; кількості статей у наукових і технічних журналах; обсягу експорту високотехнологічної продукції; кількості заявок на патенти; кількості зразків промислового дизайну; кількості заявок на торговельні марки; чисельності дослідників у секторі НДДКР сформовано висновок щодо високої результативності інноваційної діяльності у КНР як результат ефективного інноваційного розвитку країни.

У процесі дослідженням систематизовано сучасні тренди розвитку глобальної економіки через призму інноваційної діяльності: глобальний вимір розповсюдження інноваційної діяльності; значні регіональні відмінності інноваційного розвитку та поступова зміна ключових гравців інноваційного розвитку; надлишкова концентрація інноваційних ресурсів і результатів їх впровадження в окремих країнах; висока інвестиційна прибутковість інноваційної сфери; поступова зміна тенденції від кількості

інновацій до їх якості; глобальна система науково-технологічних кластерів; основа сучасного інноваційного розвитку – сфера охорони здоров'я та медицина.

У роботі ідентифіковано фактори інноваційного розвитку країн – регіональних лідерів за інноваційним розвитком, у тому числі, КНР. За результатами кластерного аналізу виокремлено 2 групи (кластери) країн за рівнем інноваційного розвитку. Перший кластер об'єднав країни, які можна назвати лідерами інновацій світового рівня – Канада, КНР, Кіпр, Фінляндія, Гонконг, Ізраїль, Японія, Нідерланди, Республіка Корея, Сінгапур, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, США. Акцентовано увагу на тому, що навіть країни, які є світовими лідерами за інноваційним розвитком не завжди ефективно реалізують інноваційні можливості. Найвищу результативність своїх інноваційних ресурсів отримує КНР, Швейцарія, та Нідерланди; найнижчу – Сінгапур, Канада, Гонконг, Японія. За результатами кореляційного аналізу доведено, що на формування глобального індексу інновацій найбільше значення для країн кластеру 1 мають такі складові як: людський капітал; розвиток бізнесу та розвиток технологій і економіки знань.

До другого кластеру увійшли Ботсвана, Бразилія, Чилі, Коста-Ріка, Грузія, Індія, Іран, Казахстан, Кенія, Киргизстан, Маврикій, Мексика, Руанда, ПАР, Шрі Ланка, Турецька Республіка, ОАЕ, Уругвай, країни, що мають високий рівень інноваційного розвитку в свої регіонах, однак значно поступаються країнам, що увійшли до кластеру 1. Підкреслено, що більшість країн кластеру неефективно реалізують свої інноваційні можливості – найвищу результативність своїх інноваційних ресурсів отримує Іран. За результатами кореляційного аналізу доведено, що на формування глобального індексу інновацій для країн кластеру 2 середнє значення мають такі складові як людський капітал, інфраструктура, результати творчої діяльності.

Факторний аналіз дозволив виявити основні фактори впливу інноваційного розвитку досліджуваних країн. За результатами проведених розрахунків доведено, що всі складові інноваційного розвитку через призму глобального інноваційного індексу мають вплив на кінцевий результат, але в досліджуваних країнах, що є регіональними інноваційними лідерами, найбільший вплив на інноваційний розвиток має фактор людського капіталу і фактор інституцій, (які формують передумови здійснення інноваційної діяльності), та фактор результатів творчої діяльності, (який формує результативність впровадження інновацій).

У роботі досліджено асиметричність інноваційного потенціалу досліджуваних країн. Зазначено, що складові інноваційного потенціалу не є чітко визначеними у наукових дослідженнях, тому запропоновано визначення інноваційного потенціалу за методикою на основі індикаторів глобального рейтингу інновацій та рейтингу глобальної конкурентоспроможності, які мають чітку та прозору методологію дослідження та охоплюють майже всі країни світу. На основі проведених розрахунків акцентовано увагу на високій тотожності отриманих результатів, що, підтверджено коефіцієнтом кореляції ($R^2=0,948703$). Незначне неспівпадіння результатів спостерігається для Швейцарії, Грузії, Кіпру, ОАЕ, Гонконгу та Сінгапуру. Розрахований узагальнений інноваційний потенціал досліджуваних країн, що є регіональними та світовими лідерами інноваційного розвитку, дозволив визначити країни-лідери та країни, що мають найменший інноваційний потенціал, та групувати отримані результати у три групи: країни високого інноваційного потенціалу, країни середнього інноваційного потенціалу, країни невисокого інноваційного потенціалу.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу та розрахунків удосконалено методичний інструментарій кількісного аналізу інноваційного розвитку країни в умовах глобалізації шляхом кластеризації країн світу за даними світових рейтингів, що характеризують рівень інноваційного розвитку країни, та багатofакторного аналізу впливу чинників на рівень

інноваційного розвитку країн кожного кластеру, результати яких свідчать про значну регіональну асиметрію інноваційного розвитку країн світу у контексті глобального інноваційного простору.

У ході дослідження проаналізовано основні завдання національної інноваційної системи КНР, особливості її формування і функціонування. Ідентифіковано перспективні напрямки науки і техніки для впровадження інновацій у контексті забезпечення розвитку інноваційної активності і науково-технічного прогресу КНР. За результатами дослідження визначено стратегічні напрямки розвитку високих технологій КНР, а саме: найбільшу фінансову підтримку отримали проєкти в галузі медицини та охорони здоров'я, інженерних наук і нових матеріалів, науки про життя, інформатики.

У роботі наведено результати дослідження концептуальних засад трансформації інноваційної системи КНР і визначення напрямів стимулювання її інноваційної діяльності. Ідентифіковано недоліки науково-технологічної політики КНР та на основі їх узагальнення визначено основні напрями удосконалення законодавства КНР у сфері науки і технологій, а також обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо стимулювання інноваційної діяльності КНР в умовах глобалізації, а саме: збільшення висококваліфікованого кадрового потенціалу шляхом розширення доступності та підвищення якості освіти; поєднання централізованої державної політики у сфері науки і техніки із залученням приватних капіталів до науково-технологічного сектору; включення науково-дослідних організацій до структури виробничих компаній і холдингів, а також заохочення впровадження у виробництво нових технологій; популяризація науки і техніки, формування у суспільній свідомості ідеї важливості науково-технологічної бази для успішного і гармонійного розвитку держави у цілому.

За результатами дослідження практики використання механізмів державної підтримки інновацій задля стимулювання інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації визначено основні напрями удосконалення ефективного їх використання.

У ході дослідження удосконалено організаційно-економічні засади дослідження процесів активізації інноваційного розвитку країни у глобальній економічній системі, а саме розроблено механізм підтримки інновацій в КНР, який включає пряме й опосередковане бюджетне фінансування дослідницьких організацій та університетів у формі кошторисного фінансування операційних витрат, а також виділення цільових грантів і розміщення державних замовлень на виконання ДіР; надання підприємствам, що здійснюють ДіР, податкових пільг; інвестування бюджетних коштів до капіталу венчурних фондів; виділення суб'єктам інноваційної діяльності пільгових державних позик і кредитних гарантій; здійснення цільових державних закупівель інноваційної продукції та послуг; фінансування бізнес-інкубаторів, технопарків й інших об'єктів інфраструктури інноваційної діяльності, використання якого надасть можливість впроваджувати науково-технічні розробки, підвищувати рівень фінансування НДДКР і сприятиме стимулюванню інноваційної діяльності КНР в умовах глобалізації.

Зроблено висновок, що досвід КНР у даній сфері є досить успішним і представляє інтерес з точки зору його аналізу і можливого запозичення. У результаті дослідження удосконалено концептуальні засади формування ефективної національної інноваційної системи країни в умовах глобальних викликів, а саме розроблено концепт-модель інноваційного розвитку України у глобальній економічній системі, яка на основі визначення параметрів участі країни у глобальному інноваційному просторі (екзогенні джерела інноваційного розвитку) і трансформаційних компонентів (ендогенні джерела інноваційного розвитку), дозволяє обґрунтувати заходи забезпечення інноваційного розвитку національної економіки і передбачає досягнення очікуваних (внутрішніх, зовнішніх, глобальних) результатів її впровадження у напрямку підвищення конкурентоспроможності національної економіки в новітніх умовах розвитку глобального інноваційного простору.

З метою формування ефективної національної інноваційної системи України в умовах глобалізації у роботі запропоновано напрями

реформування інноваційної політики держави і моделювання її інноваційного розвитку з урахуванням екзогенних та ендогенних чинників, що дозволить активізувати структурну трансформацію національної інноваційної системи.

За результатами дослідження обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо формування ефективної інноваційної системи України на основі запозичення китайського досвіду, які згруповані за двома напрямками, що включають комплекс заходів щодо: 1) удосконалення системи фінансово-технологічного забезпечення інноваційної діяльності, що сприятиме розвитку фінансової інфраструктури в тісному взаємозв'язку з ринком інновацій та інноваційної культури суспільства (запровадження фінансування досліджень на конкурсній основі, надання цільових дотацій на науково-дослідні розробки, відновлення пільгового оподаткування для інноваційного бізнесу, впровадження інструментів прямого фінансування (субсидії, позики) витрат на створення нової продукції і технологій, надання безвідсоткових позичок для ведення бізнесу в інноваційній сфері, залучення прогресивних форм фінансування інноваційних підприємств, зокрема державних цільових програм, венчурних і інноваційних фондів, бізнес-інкубаторів тощо); 2) удосконалення системи інформаційно-консультаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств (спрощення умов і вимог для започаткування і ведення бізнесу, впровадження державних програм щодо зниження ризиків і відшкодування ризикових збитків, законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності й авторських прав, безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, надання безкоштовних послуг патентних повірених, підготовка кваліфікованих кадрів і поширення програми пошуку й залучення талановитих іноземних спеціалістів, тощо).

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна активність, інструменти фінансової підтримки, механізми державної підтримки інновацій, національна інноваційна система (НІС), науково-технологічний

розвиток, венчурні фонди, високотехнологічне виробництво, інноваційна інфраструктура, масштабування інноваційного процесу, фінансування інноваційних проєктів.